

บทที่ 1 บทนำ

ความสำคัญและความเป็นมาของปัญหา

สถานการณ์ในปัจจุบันประเทศต่าง ๆ มีการรวมตัวทางการค้ามากขึ้น เกิดการแข่งขันในตลาดสินค้าหลายชนิด ส่งผลกระทบต่อภาวะการตลาดและราคาของพืชเศรษฐกิจไทย 4 ชนิดคือ ข้าว มันสำปะหลัง กาแฟและพริกไทย ประกอบกับประเทศไทยได้ประสบกับปัญหาภัยแล้งและขาดแคลนน้ำในอ่างเก็บน้ำที่สำคัญของประเทศ คณะรัฐมนตรีจึงมีมติเมื่อวันที่ 28 ธันวาคม 2536 เห็นชอบให้กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ดำเนินการแผนปรับโครงสร้างและระบบการผลิตการเกษตรปี 2537 - 2539 เพื่อช่วยแก้ปัญหาการค้าสินค้าเกษตรของไทยที่ตกต่ำในตลาดโลกและแก้ไขปัญหาคาราคาเข่งน้ำที่ใช้ในการเพาะปลูก การปรับโครงสร้างการผลิตพืชที่มีปัญหาด้านราคาได้แก่ ข้าว, มันสำปะหลัง, กาแฟและพริกไทย ไปสู่กิจกรรมอื่น ๆ ที่ให้ผลตอบแทนสูงกว่าและเหมาะสมกับศักยภาพของพื้นที่ เช่น ส่งเสริมเลี้ยงโคนม โคเนื้อ ไม้ผล ไม้ยืนต้น ไร่นาสวนผสม ไม้โตเร็ว พืชผัก ไม้ดอกไม้ประดับ

ในปี 2537 - 2539 เป้าหมายลดพื้นที่การเพาะปลูกพืชที่มีปัญหาทั้งหมด 4 ชนิดดังนี้ ปี 2537 พื้นที่ 1,472,000 ไร่ ปี 2538 พื้นที่ 1,470,000 ไร่ ปี 2539 พื้นที่ 1,970,000 ไร่ รวมพื้นที่ 4,912,000 ไร่ ในส่วนที่กรมส่งเสริมการเกษตรรับผิดชอบคือ การลดพื้นที่ปลูกข้าวนาปรัง พื้นที่ปลูกข้าวในนาไม่เหมาะสม และพื้นที่ปลูกมันสำปะหลัง โดยส่งเสริมให้เกษตรกรทำกิจกรรมการเกษตรอื่นที่ให้ผลตอบแทนสูงกว่า ส่วนการลดพื้นที่ปลูกกาแฟ และพริกไทยจะอยู่ในความรับผิดชอบของสำนักงานกองทุนสงเคราะห์การทำสวนยาง ทั้งนี้ ในกิจกรรมทดแทนที่เกษตรกรเลือก หากเป็นงานที่อยู่ในความดูแลรับผิดชอบของกรมส่งเสริมการเกษตร เช่น พืชผัก ไม้ดอกไม้ประดับ ไม้ผล ไม้ตง และไร่สวนผสม ทั้งในพื้นที่ปลูกข้าว มันสำปะหลัง กาแฟ และพริกไทย กรมส่งเสริมการเกษตรเลือกกิจกรรมทดแทนดังกล่าวทำการผลิตได้อย่างเกิดผลต่อไป ดังนั้น วัตถุประสงค์ของโครงการปรับโครงสร้างและระบบการผลิตทางการเกษตร ก็คือ เพื่อปรับโครงสร้างการผลิตในพื้นที่การปลูกพืชที่มีปัญหาด้านราคาได้แก่ ข้าว มันสำปะหลัง กาแฟ และพริกไทย ไปสู่กิจกรรมการเกษตรอื่น ๆ ที่ให้ผลตอบแทนสูงกว่า และเหมาะสมกับศักยภาพของพื้นที่ (กรมส่งเสริมการเกษตร, 2537)

โครงการปรับโครงสร้างและระบบการผลิตการเกษตรมีเป้าหมายลดพื้นที่การปลูกข้าวนาปรังพื้นที่ที่ไม่เหมาะสม พื้นที่การปลูกมันสำปะหลัง พื้นที่การปลูกกาแฟ และพื้นที่การปลูกพริกไทย โดยส่งเสริมให้เกษตรกรทำกิจกรรมการเกษตรอื่นที่ให้ผลตอบแทนสูงกว่าและมีความมั่นคงถาวร ได้แก่ ไม้ผล ไม้ยืนต้น พืชผัก ไม้ดอกไม้ประดับ ไร่นาสวนผสม ปศุสัตว์ (โคเนื้อ โคนม) และไม้เยื่อกระดาษ รวมทั้งสิ้น 4,912,000 ไร่ ในระหว่างปี พ.ศ. 2537 – 2539 (กรมส่งเสริมการเกษตร, 2537)

ในปี 2537 สำหรับจังหวัดเชียงใหม่ดำเนินการลดพื้นที่นาปรัง พื้นที่ 12,627.5 ไร่ ใน 13 อำเภอ 2 กิ่งอำเภอ คือ อำเภอเมือง, แม่อาฮาย, ฝาง, แม่แตง, แม่ริม, สารภี, สันทราย, ดอยสะเก็ด, สันกำแพง, สันป่าตอง, จอมทอง, ดอยเต่า, กิ่งอำเภอแม่วางและ กิ่งอำเภอแม่ออน มีเกษตรกรร่วมโครงการจำนวน 3,109 ราย ในปีพ.ศ. 2538 จังหวัดเชียงใหม่ดำเนินการลดพื้นที่นาไม่เหมาะสมเนื้อที่ 10,185.75 ไร่ ใน 8 อำเภอ 2 กิ่งอำเภอ มีเกษตรกรร่วมโครงการจำนวน 1,945 รายและในปี 2539 จังหวัดเชียงใหม่ได้ลดพื้นที่นาไม่เหมาะสมพื้นที่ 25,045 ไร่ ใน 22 อำเภอ 2 กิ่งอำเภอ มีเกษตรกรร่วมโครงการจำนวน 5,240 ราย

จากเหตุผลดังกล่าว ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาถึงความคิดเห็นของเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรในระดับตำบล ซึ่งเป็นบุคคลที่มีบทบาทสำคัญในการส่งเสริมการเกษตรและนำความรู้ไปเผยแพร่แก่เกษตรกร จึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่เจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตร ต้องพัฒนาตนเองให้เกิดความรู้ทันต่อเหตุการณ์ และเพื่อจะได้ทราบว่า เจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรระดับตำบล มีความคิดเห็นต่อการดำเนินโครงการปรับโครงสร้างและระบบการผลิตการเกษตรในจังหวัดเชียงใหม่ในประเด็นที่ต้องศึกษาถึง หลักการขั้นตอนและวิธีการ การดำเนินงานตลอดจนปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินงานตามโครงการปรับโครงสร้างและระบบการผลิตการเกษตร เพื่อหาแนวทางเสนอแนะแก้ไขต่อไป

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาถึงความคิดเห็นของเกษตรกรตำบลที่มีต่อการดำเนินงานโครงการปรับโครงสร้าง และระบบการผลิตการเกษตร
2. เพื่อศึกษาถึงปัญหาและอุปสรรคในการปฏิบัติงานตามโครงการปรับโครงสร้าง และระบบการผลิตการเกษตร และข้อเสนอแนะของเกษตรกรตำบล

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับจากงานวิจัย

ผลการวิจัยครั้งนี้ จะเป็นประโยชน์ต่อเจ้าหน้าที่ ทุกระดับที่รับผิดชอบโครงการปรับโครงสร้างและระบบการผลิตการเกษตร และสามารถนำข้อมูลการวิจัย ไปใช้ในการตัดสินใจแก้ไขปัญหาและแนวทางการดำเนินงานโครงการปรับโครงสร้างและระบบการผลิตการเกษตรในจังหวัดเชียงใหม่ให้ประสบความสำเร็จและบรรลุเป้าหมายของโครงการต่อไป

นิยามศัพท์

ความคิดเห็น หมายถึง ความรู้สึกส่วนตัวของเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรระดับตำบลที่มีต่อโครงการปรับโครงสร้าง และระบบการผลิตการเกษตรในจังหวัดเชียงใหม่ในด้าน

1. การดำเนินงาน
2. การสนับสนุนปัจจัยการผลิตและสินเชื่อ
3. แผนการผลิตของเกษตรกร
4. ผลตอบแทน

โดยวัดเป็น 5 ระดับ ให้คะแนน 5,4,3,2,1 ซึ่งใช้หลักของ Likert (สุชาติ, 2538:16)

หลักการ หมายถึง หลักการดำเนินงานตามโครงการปรับโครงสร้างและระบบการผลิตการเกษตรมี 7 ประการ

1. หลักความสมัครใจของเกษตรกร
2. หลักการพัฒนาความคิดริเริ่ม การมีส่วนร่วม การตัดสินใจของเกษตรกร
3. หลักการส่งเสริม
4. หลักการพัฒนาสถาบันเกษตรกร
5. หลักการทำงานของเจ้าหน้าที่
6. หลักการบริหารงาน
7. หลักการสนับสนุนของรัฐ

ขั้นตอน หมายถึง การดำเนินงานตามโครงการปรับโครงสร้างและระบบการผลิตมี 7 ขั้นตอน ดังนี้

1. การกำหนดพื้นที่เป้าหมาย
2. การจัดทำทางเลือก
3. การเสนอทางเลือก

4. การสำรวจความต้องการของเกษตรกรและการจัดทำทะเบียนเกษตรกร
5. การช่วยเกษตรกรจัดทำแผนการผลิต
6. การสนับสนุนแผนการผลิตของเกษตรกร
7. การติดตามนิเทศ ประเมินผลและรายงาน

วิธีการ หมายถึง การดำเนินงานในแต่ละขั้นตอนตามโครงการปรับโครงสร้างและระบบการผลิตการเกษตร

เกษตรตำบล หมายถึง เจ้าหน้าที่ของกรมส่งเสริมการเกษตร เป็นตำแหน่งเจ้าพนักงานการเกษตรประจำสำนักงานเกษตรอำเภอและกิ่งอำเภอที่ได้รับมอบหมายให้ปฏิบัติงานรับผิดชอบการดำเนินงานด้านส่งเสริมการเกษตร ประจำตำบล ในจังหวัดเชียงใหม่

โครงการปรับโครงสร้างและระบบการผลิตการเกษตร หมายถึง โครงการการปรับโครงสร้างและระบบการผลิตการเกษตร ในจังหวัดเชียงใหม่ที่ได้รับมอบหมายจากกระทรวงเกษตรและ สหกรณ์ โดยเฉพาะกรมส่งเสริมการเกษตรได้รับมอบหมายให้เป็นหน่วยงานหลักในการดำเนินงานโครงการปรับโครงสร้างและระบบการผลิตการเกษตร ระหว่างปี 2537 – 2539

การปรับโครงสร้างการผลิต - การปรับการผลิตทางการเกษตรเดิมของเกษตรกรไปสู่การผลิตที่ให้ผลตอบแทนที่สูงกว่าและมีความเหมาะสมที่พื้นที่

ระบบการผลิต - ระบบการผลิตการเกษตรหรือกิจกรรมทดแทน พืชที่มีปัญหาตามโครงการได้แก่ระบบการเกษตร กิจกรรมเดียว ไม้ผล พืชผัก ไม้ดอกไม้ประดับ และไร่นาสวนผสม